

11. De FOD Sociale zekerheid, zijn voorgangers en de POD Maatschappelijke integratie, Armoedebestrijding, Sociale economie en Grootstedenbeleid

Guy Vanthemsche

Door de Copernicushervorming werden in 2003 twee nieuwe FOD's opgericht: enerzijds Sociale zekerheid en anderzijds Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Voordien ressorteerden die materies onder één zelfde departement, het Ministerie van Sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu. Dat departement kwam zelf voort uit een aantal voorlopers (die we hieronder bespreken). De bevoegdheden van het Ministerie van Sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu situeren zich in het vlak van de sociale zekerheid voor werknemers, de maatschappelijke integratie, de volksgezondheid, het leefmilieu, de medische expertise en de burgerlijke oorlogsslachtoffers.

11.1. Bibliografie

Ministerie van Sociale voorzorg. Diensten van het ministerie. Commissies en instellingen welke er onder ressorteren. Brussel, 1968.

Wat men weten moet over het Ministerie van Sociale verzorg en het Belgisch systeem van maatschappelijke zekerheid. Brussel, 1974.

TERRIZZI (R.). *Les Ministères de l'Emploi et du Travail et de la Prévoyance sociale (1894-1990).* Brussel, 1993-1994, 3 dln.

ANTOINE (F.). *Archives du SPF Sécurité sociale. Direction générale Politique sociale. Tableau de tri.* Brussel, 2008.

Zie ook de werken betreffende de sociale zekerheidsinstellingen die vermeld worden in het hoofdstuk over de parastatalen van de sociale zekerheid.

11.2. Historisch overzicht

Het Ministerie van Sociale verzorg werd als dusdanig opgericht door het KB van 27 januari 1959. Tot op die datum hoorde de sociale verzorg bij het Ministerie van Nijverheid en Arbeid (later van Arbeid en Sociale verzorg), waarvan enkele diensten zich speciaal bezighielden met die materie (zoals de Dienst voor verzekering en sociale verzorg, opgericht door het KB van 31 oktober 1913 en de Dienst voor kinderbijslag, opgericht door het KB van 31 mei 1929). Deze materie vormde wel kortstondig het onderwerp van een afzonderlijk departement, namelijk het Ministerie van Maatschappelijke verzorg en Volksgezondheid, dat gecreëerd werd door het KB van 17 december 1932. In 1934 werd sociale verzorg terug met arbeid verenigd. Het ministerie was er eigenlijk enkel gekomen om de katholieke verkiezingsoverwinning van 1932 met een bijkomende ministerportefeuille te honoreren.

Het ministerie dat in 1959 werd opgericht (KB's van 8 december 1958 en van 27 januari 1959) ging met een relatief eenvoudige structuur van start. Naast een aantal algemene diensten onderscheidde men enkel een Administratie van de sociale verzorg en de sociale zekerheid. Vanaf 1964 werd daar een Algemene directie van de familiale prestaties aan toegevoegd die door het KB van 12 februari 1975 Algemene directie van de gezinsbijslagen en uitkeringen aan minder-validen genoemd werd.

Op 1 oktober 1995 werden de Ministeries van Sociale verzorg en van Volksgezondheid en leefmilieu gefusioneerd tot een enkele instelling: het Ministerie van Sociale zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu. Naast het Secretariaat-generaal en de algemene diensten (personeelsbeleid en informatica), die de werking van het ministerie respectievelijk coördineren en ondersteunen), had men een aantal besturen (met een wisselende benaming) die zich elk toelegden op een specifieke opdracht: de informatie en studies, de sociale zekerheid, de gezondheidszorg, de bescherming van de gezondheid, de maatschappelijke integratie (voorheen de uitkeringen aan de gehandicapten), de medische expertise en ten slotte de sociale inspectie. Daarnaast waren er twee specifieke diensten: de dienst voor het leefmilieu en de dienst voor de oorlogsslachtoffers.

Door het KB van 23 mei 2001 werden zoals gezegd twee FOD's opgericht, enerzijds Sociale zekerheid en anderzijds Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. De besturen die betrekking hadden op gezondheid en leefmilieu werden toevertrouwd aan het laatstgenoemde departement, terwijl de FOD Sociale zekerheid (www.socialsecurity.fgov.be) volgende besturen behield: infor-

matie en studies, sociale zekerheid, maatschappelijke integratie, sociale inspectie en de dienst voor oorlogsslachtoffers (voordien bij het Ministerie van Volksgezondheid). Daaraan werd toegevoegd het Bestuur van de sociale zekerheid voor de zelfstandigen dat voorheen deel uitmaakte van het Ministerie voor de middenstand (KB van 1 oktober 2002). Twee jaar later werd de interne organisatie van de FOD gewijzigd. Naast de algemene stafdiensten (en later ook afzonderlijke diensten voor communicatie en beleidsondersteuning), bestond het departement vanaf 2004 uit volgende directies-generaal (DG):

- Sociaal beleid
- [Uitvoering] Zelfstandigen
- [Uitkering aan] Personen met een handicap (handicap.fgov.be)
- [Uitvoering] Oorlogsslachtoffers (warvictims.fgov.be)
- Sociale inspectie
- Pensioenen van de ambtenaren

Deze laatste dienst werd in 2006 overgeheveld naar de nieuwe Pensioendienst van de overheidssector (PDOS) (zie hiervoor het hoofdstuk over de parastatalen van de sociale zekerheid). Momenteel, begin 2009, bestaat deze FOD nog steeds uit de vijf andere vernoemde DG's (de term tussen [...] is weggefallen vanaf 2006).

Ten slotte telt de FOD Sociale zekerheid nog een aantal commissies en raden die advies verstrekken betreffende een aantal specifieke beleidsdomeinen. Zo heeft men de Hoge Raad voor de Vrijwilligers (opgericht door het KB van 2 oktober 2002), het Raadgevend Comité voor de Pensioensector (opgericht door het KB van 5 oktober 1994), de Raad (en de Commissie) voor Aanvullende Pensioenen, de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap, de Commissie voor Sociaal hulpbetoon aan de Gehandicapten, de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen en de Commissie voor de Normalisatie van de Boekhouding der Instellingen van Openbaar nut in de Sociale zekerheid.

Functioneel los van de FOD Sociale zaken werkt ook nog de POD Maatschappelijke integratie, Armoedebestrijding en Sociale economie, opgericht in 2003 en operationeel het jaar daarop (www.mi-is.be). Zijn actiedomein wordt nauwkeurig aangeduid door zijn benaming. Hij wil, naar eigen zeggen, een menswaardig bestaan garanderen aan alle personen die door de mazen van het sociale zekerheidsnet zijn geglipt. Hij promoot ook de sociale economie (www.socialeconomy.be) en is belast met de conceptie en de uitvoering van het grootstedenbeleid, twee actiedomeinen die door de federale regering in 1999 werden gelanceerd. Sinds zijn oprichting staat de POD Maatschappelijke integratie onder de leiding van één of twee afzonderlijke staatssecretarissen, die lid zijn van de federale regering en een deel van die bevoegdheden beheren. Onder deze POD, bestaande uit een aantal administratieve diensten (OCMW's, armoedebeleid, sociale economie, grootstedenbeleid) ressorteren twee specifieke organismen. Ten eerste is er Fedasil, het overheidsagentschap dat materiële hulp verstrekt aan asielzoekers en dat meehelpt bij het uitdenken en uitvoeren van het opvangbeleid. Het werd opgericht in 2001 als "Federaal Agentschap voor de Opvang van de Asielzoekers" en kreeg zijn huidige benaming het jaar daarop. Ten tweede is er het Kringloopfonds / Fonds de l'Economie sociale et durable, opgericht op 13 mei 2003. Deze coöperatieve

vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en sociaal oogmerk heeft tot doel organisaties en bedrijven te steunen die initiatieven nemen op het vlak van sociale economie en duurzame ontwikkeling. Daartoe verstrekt het leningen en/of kapitaalparticipaties. Een Federale Raad van de Sociale economie en een Federale Adviescommissie Maatschappelijk Welzijn voltooiën de institutionele structuur die werd opgebouwd rond de thematiek van armoedebestrijding en sociale economie.

11.3. *Archieven*

Terwijl de FOD Sociale zekerheid begin 2009 beschikte over naar schatting 28 km archief, herbergde het Algemeen Rijksarchief amper 223 m van dit departement en zijn voorlopers. Het belangrijkste onderdeel daarvan wordt gevormd door een archiefbestand van de dienst ontbonden mutualiteiten (1895-1896). Een ander bestand heeft betrekking op de beslissingen van de Beroepscommissie verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering (1949-1970); verder heeft men nog een reeks koninklijke en ministeriële besluiten (1958-1995), zijn er bestanden over de gehandicaptenzorg (1920-1961) en dossiers over personeelaangelegenheden. Een andere neerlegging van deze FOD bij het ARA betreft het reglementaire kader van de parastatalen en het managementplan (jaren 1990). Ten slotte is er nog archief van de Administratie van de pensioenen (1880-1980) (niet openbaar, geen toegangen). Naar aanleiding van een verhuis en een daarmee verbonden hervorming van de werkmethoden, werd in 2008 een nieuw intern (digitaal) documenten archiefbeheersysteem ingevoerd, genaamd NoVo, in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief. Zie hierover:

VANDEPONTSEELE (S.). NoVo Record: un projet de records management pour le SPF Sécurité sociale, in *Info AAFB*, maart 2008, nr. 4, p. 4 (online op www.archivistes.be).

ANTOINE (F.). *Archives du SPF Sécurité sociale*, op. cit.

11.4. *Publicaties*

Enkele publicaties van het voormalige Ministerie van Sociale zaken beschrijven het beleid van dit departement, hetzij voor de sociale voorzorg in haar totaliteit, hetzij voor een bepaald onderdeel daarvan. Ze recapituleren de belangrijkste verwezenlijkingen of gaan in op mogelijke hervormingen:

De maatschappelijke zekerheid in België. Een jaar toepassing van het regime. La sécurité sociale en Belgique. Une année d'application du régime. Brussel, 1946.

Vier jaar bedrijvigheid in het Ministerie van Sociale voorzorg. Synthèse van de voornaamste verwezenlijkingen (25 april 1961 – 25 april 1965). Quatre ans d'activité au Ministère de la Prévoyance sociale. Synthèse des principales réalisations (25 avril 1961 – 25 avril 1965). Brussel, 1965.

Twee jaar regeringsactiviteit op het Ministerie van Sociale voorzorg. Maart 1966 – maart 1968. Deux ans d'activité au Ministère de la Prévoyance sociale. Mars 1966 – mars 1968. Brussel, 1968.

18 maanden sociale voorzorg. 18 mois de prévoyance sociale. Brussel, 1970.

- Rijkscommissarissen voor de maatschappelijke zekerheid. Verslag over de hervorming van de maatschappelijke zekerheid. Commissaires d'état à la sécurité sociale. Rapport sur la réforme de la sécurité sociale.* Brussel, 1951.
- Verslag voorgelegd aan de Heer Minister door de werkgroep belast met de studie van de algemene hervorming van de kinderbijslag. Rapport présenté à Monsieur le Ministre par le groupe de travail chargé de l'étude de la réforme générale des allocations familiales.* Brussel, 1964.
- Verslag over de ziekteverzekering, voorgelegd door de interdepartementale werkgroep voorgezeten door de Heer Albert Delpérée (...). Rapport sur l'assurance maladie présenté par le groupe de travail interdépartemental présidé par Monsieur Albert Delpérée (...).* Brussel, 1976.
- Synthetische uiteenzetting van de in het eindverslag geformuleerde voorstellen van de Commissie belast met de studie van de verschillende pensioenregelingen. Exposé synthétique des propositions formulées dans le rapport final de la Commission d'étude des différents régimes de pension.* Brussel, 1978.
- Groupe de travail pour la simplification de la législation relative à l'assurance maladie invalidité.* Brussel, 1979.
- CALIFICE (A.). *Plan ter hervorming van de sociale zekerheid. Plan de réforme de la sécurité sociale.* Brussel, 1979.
- Demografische evolutie en sociale zekerheid. Evolution démographique et sécurité sociale.* Brussel, 1988.
- Voorstellen van de Minister van sociale zaken tot hervorming van de sociale zekerheid. Propositions du Ministre des affaires sociales en vue de la réforme de la sécurité sociale.* Brussel, 1983.
- Beleidsnota van de Minister van sociale zaken i.v.m. de ziekenhuizen, de rust- en verzorgingstehuizen en de thuisgezondheidszorg. Note politique du Ministre des affaires sociales concernant les hôpitaux, les maisons de repos et de soins et les soins à domicile.* Brussel, 1987.

Belangrijke hervormingsvoorstellen (respectievelijk met betrekking tot de ziekteverzekering en de sociale zekerheid in het algemeen) werden eveneens geformuleerd door Koninklijk commissaris Petit (1976) en door de commissie-Dillemans (1985), maar die werden niet gepubliceerd door het Ministerie van Sociale voorzorg, wel in de *Parlementaire Documenten Kamer*, 1975-76, nr. 892 en 1984-85, nr. 1352 en *Parlementaire Documenten Senaat*, 1984-85, nr. 953.

Alles wat je altijd al wilde weten over de Belgische sociale zekerheid. Brussel, 2004- (enkel online).

Een ander type publicaties biedt een overzicht van de structuur en de werking van het ministerie (of een van zijn onderdelen) of brengt verslag uit over de werking tijdens het voorbije jaar:

- Beknopt overzicht van de sociale zekerheid in België. Aperçu de la sécurité sociale en Belgique.* Brussel, 1963 (verschillende andere uitgaven).
- Leven – Vivre. Vereniging van het personeel van het Ministerie van Arbeid en Sociale voorzorg.* Brussel, 1946-50.
- Maandelijks verschijnend personeelsblad.

- Vademecum van de sociale zekerheid. Vade-mecum de la sécurité sociale.* Brussel, 1988-1989.
- De instellingen van de sociale zekerheid. Les institutions de la sécurité sociale.* Brussel, 1995.
- De kosten van de sociale zekerheid in België 1968-1978.* Brussel, 1978.
- Vademecum. Begroting van de sociale zekerheid. Vade-mecum. Budget de la sécurité sociale.* Brussel, 1988-. Vervolgd door:
- Vademecum van de financiële en statistische gegevens van de sociale bescherming in België.* Brussel, 2007- (online).
- Nieuwsbrief sociale zekerheid. Ministerie van Sociale voorzorg – Steunpunt sociale zekerheid. Lettre d'information sécurité sociale. Ministère de la Prévoyance sociale – Point d'appui sécurité sociale.* Brussel, 1995- (driemaandelijks). Vervolgd door twee elektronische nieuwsbrieven, te lezen op de website van de huidige FOD:
- E-News.* Brussel, 2007- (bestemd voor een breed publiek).
- Social News.* Brussel, 2007- (bestemd voor professionals).
- Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid. Officieel orgaan van het Ministerie van Sociale voorzorg. Revue belge de Sécurité sociale. Organe officiel du Ministère de la Prévoyance sociale.* Brussel, 1959- (de recente jaargangen staan ook online op www.socialsecurity.fgov.be/bib/rbss.htm).
- Publiceert wetten, besluiten, studies, een bibliografie en geeft tevens een overzicht van de jurisprudentie en de parlementaire werkzaamheden.
- Statistisch jaarboek van de sociale zekerheid. Annuaire statistique de la sécurité sociale.* Brussel, 1960-.
- Algemeen verslag over de sociale zekerheid. Rapport général de la sécurité sociale 1960/61-.* Brussel, 1963-.
- Verslag over de uitvoering van de arbeidsongevallenwet. Rapport relatif à l'exécution de la loi sur les accidents de travail.* Brussel, 1963-.
- Jaarverslag "Arbeidsongevallen". Rapport annuel "Accidents du travail" 1994-.* Brussel, 1996-.
- Handigids. Overzicht van de nationale voorzieningen [voor gehandicapten]. Guide de la personne handicapée. Aperçu des dispositions nationales.* Brussel, 1988 (verschillende andere uitgaven, ook online op de website van deze FOD).
- Jaarverslag. Algemene Directie [later: Bestuursdirectie] van de uitkeringen aan de gehandicapten. Rapport annuel de la Direction générale [later: Direction d'administration] des prestations aux handicapés. 1992-.* Brussel, 1993-.
- Deze Bestuursdirectie publiceerde eveneens een *Maandelijks bulletin*.
- Dienst voor tegemoetkomingen aan minder-validen. Statistieken. Januari 1975-.* *Service des allocations aux handicapés. Statistiques. Janvier 1975-.* Brussel, 1975-1993. Voortgezet door: *Tegemoetkomingen aan gehandicapten. Indeling van de rechthebbenden en van de maandelijks uitgaven. Allocations aux handicapés. Répartition des bénéficiaires et des dépenses mensuelles.* Brussel, 1995- en door *Jaarlijkse statistiek van de rechthebbenden op tegemoetkomingen aan gehandicapten. Statistique annuelle des bénéficiaires d'allocations aux handicapés. 1997-.* Brussel, 1998-.
- Nationale Hoge Raad voor Gehandicapten. Activiteitenverslag. Jaar 1982-.* *Rapport d'activité du Conseil supérieur national des Handicapés. 1982-.* Brussel, 1983-.

Deze Raad, opgericht door KB van 9 juli 1981, heeft tot taak adviezen te verlenen – op eigen initiatief of op verzoek – inzake gehandicaptenbeleid, en is de opvolger van de Hoge Raad voor Gehandicapten, zelf in het leven geroepen door KB van 10 november 1967; laatstgenoemde Raad publiceerde een *Jaarverslag van de werkzaamheden van de Hoge Raad voor Gehandicapten. Rapport annuel d'activités du Conseil supérieur des handicapés*. Brussel, 1969-1973.

Sociale Inspectie. Jaarverslag. Inspection Sociale. Rapport annuel 1966-2002. Brussel, 1967-2003 (in 2008 was 2002 het laatste jaarverslag dat gepubliceerd werd).

Activiteitenverslag 2005- van de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD). Brussel, 2006-.

Activiteitenverslag van de Hoge Raad voor Vrijwilligers 2003-2006-. Brussel, 2007-.

Jaarverslag van de Directie-generaal Oorlogsslachtoffers. Brussel, 2004- (online).

Het departement publiceert eveneens officieuze coördinaties van de Belgische sociale wetgeving. Deze uitgave neemt de vorm aan van een basismap met periodieke bijwerkingen.

Informatie over de organisatie en de reglementering van de sociale zekerheid in België kan sinds 1997 ook gevonden worden op de reeds vernoemde site van de FOD: www.socialsecurity.fgov.be. Hierop vindt men een voorstelling van de betrokken administratieve besturen, maar ook de elektronische versie van tal van lopende publicaties en brochures van de FOD (vooral vanaf 2004), gegevens over de sociale zekerheidsinstellingen, statistische databanken, teksten van wetten en reglementen, de persberichten van de FOD (2007-). Op deze site worden ook links naar andere binnen- en buitenlandse sites met betrekking tot de sociale zekerheid aangeboden.

De POD Maatschappelijke integratie verzorgt verschillende publicaties die ook allemaal op zijn website te vinden zijn:

E-cho. Brussel, 2004- (elektronische nieuwsbrief).

Activiteitenrapport 2004-. Brussel, 2005- (omgedoopt tot *Jaarverslag 2006-* vanaf 2007-).

Managementplan 2003-2006. Brussel, 2003. Voortgezet door:

Managementplan 2007-2009. Brussel, 2007.

Daarnaast vindt men er nog tal van studies, gemaakt door of voor de POD, de beleidsnota's van de betrokken minister of staatssecretaris, statistieken over die specifieke domeinen.

Fedasil, het agenschap belast met de opvang van de asielzoekers, publiceert tal van brochures, online te zien op www.fedasil.be, alsook volgende publicaties:

Jaarverslag 2002-. Brussel, 2003- (online).

GEVAERT (J.), RYDBERG (E.). *Meer dan een bed. Twintig jaar opvang van asielzoekers*. Berchem, 2007.

Het Kringloofonds, van zijn kant, publiceert een *Jaarverslag 2003-*. Brussel, 2005-, dat te raadplegen is op de website van deze instantie (www.kf-fesd.be).